

Primăvara culturală israeliană în România

Dacă de foarte multă vreme cultura română, sub diferitele ei manifestări, este prezentă în Israel, având în permanență un public constant provenind din comunitatea evreilor de origine română, dar nu numai, în ultimii câțiva ani se poate spune că și inversul este adevărat. Artiști, dirijori, orchestre filarmonice sau de cameră, teatre, pictori, graficieni din Israel sunt prezenți din ce în ce mai frecvent în România, beneficiind, pe de-o parte, de prezența unui număr din ce în ce mai mare de israelieni, dar și de interesul spectatorului român. Nu putem să nu remarcăm că această efervescență culturală israeliană se datorează și eforturilor E.S. Rodica Radian Gordon, ambasadorul statului Israel în România, potrivit căreia cultura este cel mai bun mijloc de cunoaștere și apropiere a popoarelor. De asemenea, schimbările culturale au fost stimulate și de Fundația oamenilor de afaceri israelieni din România, care a sponsorizat multe dintre evenimentele la care am asistat de-a lungul timpului.

Teatre israeliene pe scene românești

Această primăvară a fost deosebit de bogată în prezența artiștilor israelieni. Două teatre, cu renume pe plan internațional, și-au prezentat performanțele în fața publicului bucureștean. Pentru prima dată în România, Teatrul „Habima”, unul dintre cele mai vechi din Israel, a venit cu două spectacole: „Război”, de scriitorul și dramaturgul suedez Lars Noren (considerat cel mai mare dramaturg suedez după August Strindberg), în regia lui Ilan Ronen, și „Oskar și tanti Rosa”, dramatizat după romanul scriitorului francez Eric-Emmanuel Schmitt. Prima constatare este legată de alegerea pieselor pentru acest turneu. Ambele se desfășoară într-o atmosferă sumbră, pesimistă, ilustrând pe undeva inevitabilitatea morții, a nenorocirilor care amenință oamenii ca indivizi, dar și ca societate. Singura opțiune care-ți rămâne: cum să le faci față. „Război” zugrăvește o imagine întunecată a consecințelor pe multiple planuri ale războaielor, cu referiri clare la contemporaneitate, la imaginile dramatice generale - morți, foamete, dărâmături - ale vieții celor care au suferit de pe urma războiului, adăugându-se și elementul etnic. (Se pare că autorul s-a inspirat din războiul din Bosnia, cele întâmplate acolo afectându-l profund). Familia care a ajuns o victimă a războiului - mama și cele două fiice, ambele obligate să se prostitueze ca să supraviețuiască - nici măcar nu se bucură de revenirea tatălui, devenit orb. Pentru ele este o povară care le strică rânduielile și pe care până la urmă îl părăsesc cu toții. În această piesă nu există nici măcar o rază de optimism, de speranță că lucrurile se vor schimba, chiar dacă eroii, cu excepția tatălui, aleg fuga și încearcă să ia viața de la capăt. Fiecare personaj își are drama individuală, pe care o trăiește cu mare intensitate. Din distribuție s-a remarcat, în primul rând, Rami Heuberger, în rolul tatălui, cel care crede că, revenind în mijlocul familiei, totul va fi ca înainte.

Ultimele zile ale unui copil de 12 ani, bolnav de leucemie, Oskar, care, îndemnat de cineva apropiat lui, tanti Rosa, să-i scrie lui Dumnezeu scrisori despre dorințele lui, impresionează publicul. „Oskar și tanti Rosa” este o melodramă în sensul bun al cuvântului, salvată în primul rând de marea talent al Lyei König, actrița de origine română a acestui teatru. Monodrama a fost interpretată de domnia-sa cu mare sensibilitate și chiar cu elemente de umor, ea reușind să se transpună în sufletul și modul de a gândi și a acționa ale unui copil în această situație-limită. Publicul a ovaționat-o minute în șir, iar Lya König, deși declarase că nu va interpreta nimic în limba română, deoarece se consideră actriță israeliană, a multumit în limba română pentru faptul că nu a fost uitată.

Teatrul „Cameri”, după frecvența lui prezență pe scenele românești, are de-acum „fani” în țara noastră, și nu degeaba. Participant la Festivalul Internațional de Teatru B-Fit, „Cameri” - supranumit teatrul social din Israel - a prezentat piesa „Nodul”, de Yael Ronen, care este și autoarea textului, o dezbatere

pasionantă a problemei conflictului israeliano-palestinian. Teatrul „Cameri” militează pentru soluționarea acestei probleme, pentru apropierea celor două popoare, mulți dintre actori, regizori sau autori de piese făcând parte din mișcarea „Pace acum”. „Nodul” se înscrie în această orientare și încearcă să prezinte drama ambelor părți implicate în conflict, manifestată prin neîncredere, fanatism, lipsă de înțelegere și de dialog, ajungându-se până la situații absurde. Piesa, care se bazează pe elemente reale, actorii documentându-se pe teren asupra diferitelor aspecte ale conflictului, are un anumit conținut tezig - principalele probleme ale conflictului israeliano-palestinian fiind ilustrate prin scene dedicate câte unei idei, situații. Piesa nu este scrisă ca „să placă”, ci ca să te oblighe la meditație. O trupă tânără de actori, printre care și palestinieni, a oferit un spectacol realist, modern și dinamic. Nici de această dată, „Cameri” nu-și dezmente faima de cel mai bun teatru din Israel.

Muzică, pictură, foto

Chitaristul israelian Tal Horovitz, câștigătorul unor festivaluri internaționale de chitară - Sinaia, Cipru -, ne-a încântat timp de o oră cu arta sa. Sinagoga Mare a fost plină, iar publicul a avut posibilitatea să asculte, pentru a doua oară în zece zile, după performanța de la Ateneul Român a lui Yaron Hasson, solo-uri de chitară clasică. Programul, care prin piesele sale a cuprins toate epocile - preclasică, clasică, romantică, modernă -, a început cu *Suita BWV 997*, de Johann Sebastian Bach, respusă pentru chitară și, cu toate că era vorba de muzică religioasă creștină interpretată într-o sinagogă, așa cum a remarcat solistul, ea s-a potrivit mediului în care a fost interpretată. Au urmat apoi, *Introduzione* și *Capriccio*, de Giulio Regondi, *Adelita* și *Lacrima*, de Francisco Tarega, iar contemporaneitatea a fost ilustrată chiar de o compoziție a interpretului. Performanța tânărului chitarist israelian a fost apreciată în mod deosebit de public.

Între 8-30 mai, la Muzeul Bruckenthal din Sibiu, a fost prezentată expoziția „Artiști israelieni în capitala culturală europeană”. Organizată de Muzeul Bruckenthal, împreună cu Ministerul israelian de Externe și Ambasada Statului Israel din România, în expoziție au fost expuse operele a 12 artiști israelieni contemporani, reprezentând cele mai variate concepte și stiluri, de la abstract la figurativ, de la tradițional la clasic, modern și postmodern. Printre ei figurează nume bine cunoscute în Israel, ca Daniella Wexler Racine, Igor Kaplanovoch, Yossi Raz și alții.

În sfârșit, la 24 mai, a avut loc, în foaierea Teatrului Național vernisajul expoziției de fotografii a artistului fotograf de origine română Aurel Beraru, despre care vom scrie într-un număr viitor.

EVA GALAMBOS

Interviu cu actrița LYA KÖNIG

Ne aflăm la Grădina Icoanei, sala „Toma Caragiu” a Teatrului Bulandra, la primul spectacol din turneul „Habime!” la București, cu piesa „Oskar și tanti Rosa”. Eram emoționat, fac parte din generația celor care nu au prins-o pe marea actriță Lya König în România. Am auzit că este o legendă a teatrului evreiesc contemporan. Absolut neașteptat, am aflat că noua președintă a A.C.P.R.I., dna Mariana Valeria Stoica, intervenise pentru mine, recomandându-mă artistei. De aici, și interviu.

- Vorbiți-ne puțin despre spectacolul pe care l-ați interpretat, „Oskar și tanti Rosa”. Am dori să aflăm ce ați simțit pentru personajele pe care le interpretați.

- Interpretez personajele din scrisorile adresate lui Dumnezeu, de pe patul de spital, de către un copil bolnav de leucemie, Oskar. Părinții lui sunt atât de îngroziiți de boală, încât nu mai găsesc răspunsuri la întrebările lui. Dar, alături de el se află tanti Rosa, o voluntară în vârstă, care reușește să creeze un univers comun plin de iubire și de înțelegere și care-l duce pe Oskar de mână până la capăt. De fapt, se duc reciproc. Am trecut și eu printr-o perioadă grea cu soțul meu, care a murit din cauza acestei îngrozitoare leucemii. Nu pot să uit cum, într-o zi, într-un spital, i-a apărut în față un copil condamnat de aceeași boală, când a spus uimit: „Înțeleg, eu, dar de ce și el?”. Când am dat de această poveste din cartea lui Schmitt, am spus că trebuie să fac ceea ce ați văzut. Și mai cred că această piesă poate să fie un punct de sprijin pentru cei care,

După 40 de ani de la plecarea din România

confruntându-se cu o situație asemănătoare, pot explica și pot spune copilului ce se întâmplă. Nu este o pedeapsă, este un fapt de viață. Viața este un fapt, după cum boala este un fapt. Cineva m-a întrebat odată: „Nu ți-e greu să joci singură?”. I-am răspuns: „Nu sunt singură. Sunt cu El. El e pe scenă. E tot timpul acolo!”. Cam atât despre ceea ce ați văzut.

- Nu numai că ați reușit să transmiteți mesajul piesei, dar remarc la dvs. o lumină deosebită, care v-a păstrat și tinerețea și frumusețea. O spun din inimă, nu numai eu, ci și ceilalți care v-au văzut la spectacol! Acum aș vrea câteva cuvinte și pentru ei.

- Sincer să vă spun, mi-a fost groază când directorul mi-a propus să vin. I-am spus: „Dar cine mă mai ține minte? Au trecut 40 de ani”. Dar el mi-a răspuns: „Lumea te ține minte! Lumea actorilor, artiștii te mai țin minte”. Mi-a fost îngrozitor de frică, am plecat de aici cu aureola datorată interpretării Annei Frank, cu care am și câștigat multe premii... Mă întorc acum, după atâția ani: sunt o actriță, cum s-ar zice, formată. Ce mă fac, dacă publicul nu mă mai place? O oră și ceva stau tot timpul pe scenă. O să aibă oamenii răbdare? Dar publicul din România a rămas publicul din România. Un public care știe să asculte, un public care are răbdare, un public care înțelege, care trăiește o dată cu actorul. Pe scenă simți că se întâmplă ceva; în sală - oamenii respiră cu tine, oamenii plâng cu tine, oamenii zâmbesc cu tine, oamenii râd cu tine. Se transmite acea vrajă între tine și public. Adevărul este că asta am învățat-o aici. Să știți că școala teatrală românească e foarte apreciată afară și suntem mulți actori proveniți din România care au succes în teatrul ebraic. Nu a fost o treabă ușoară să joci într-o limbă în care nu ai jucat și nu ai cunoscut-o... Am fost foarte emoționată și impresionată de primire, de ceea ce am simțit și m-a bucurat că „chimia” lucrează, publicul reacționează. Este vorba de un public european. Colegii mei, care nu provin de aici, au fost foarte impresionați de spectatorii români. Am fost foarte emoționată și foarte fericită!

- Din partea noastră, numai aplauze!
- Vă mulțumesc, din toată inima.
- Noi vă mulțumim!

A consemnat SERGIU ICZKOVITS

Săptămâna dansurilor israeliene la Szarvas

Seminarul Internațional de Dansuri, „Machol Ungaria”, organizat anul acesta în Tabăra „Lauder” de la Szarvas, a ajuns la cea de a IX-a ediție. Evenimentul reunește anual peste 150 de tineri din Ungaria, România, Lituania, Polonia, Serbia, Croația și, uneori, Rusia, Moldova, Ucraina. Pentru prima oară, grupul din România - a cărui participare a fost organizată în acest an de Dana Vereanu, director adjunct al JOINT București - a inclus o secțiune specială destinată celor de peste 35 de ani, fără o limită superioară a vârstei. Aflați pentru prima oară la un eveniment de o asemenea anvergură, participanții au putut realmente trăi „o a doua tinerețe” în pașii de dansuri israeliene. Dacă tinerii au învățat să se bucure de asemenea evenimente, dacă aproape nimic, după atâția ani, nu mai este complet nou pentru ei, pentru ceilalți a fost un eveniment cu totul special. „Ne-am întors realmente în timp”, îmi spunea la finalul evenimentului dna Eva Nanu, din Timișoara. Aceleași regrete și nostalgii le-au trăit la ora despărțirii și ceilalți participanți.

Seriozitatea, implicarea și reala tinerețe a celor denumiți generic „vârsta medie” i-a impresionat în mod deosebit atât pe participanți, cât și pe profesori. Conducătorul taberei este faimosul *Oren Ashkenazi*, cel care a animat acest seminar în ultimii nouă ani. La fiecare ediție i se alătură un alt grup de profesori israelieni, profesioniști, care nu aduc doar ritmurile și pașii corespunzători, ci transferă și o parte din atmosfera israeliană autentică. *Boni Pinha*, *Yaron Ben Simchon*, *Musa Ashkenazi* și *Victor Gabbay* au fost profesorii care i-au învățat zeci de dansuri pe participanți.

Un Șabat de poveste...

Care poveste? - v-ați putea întreba, pe bună dreptate... Evident, povestea acestei tabere-unicat.

Am poposit în ea după cinci ani și credeam că s-a schimbat, că și-a pierdut acel „ceva” care o face cu totul specială. Nu știu dacă sinagoga construită pentru tinerii de aici, nu știu dacă cei doi *majghiah*, Kati și Shlomo - perechea care

conduce tot ce se petrece în cantină -, nu știu nici dacă terenurile de sport, sesiunile de muzică și dansuri fac ceea ce aș numi acest „stil Szarvas”. Știu, însă, că cel ce poposește acolo - indiferent de vârstă - va fi cucerit! Șabatul la Szarvas a debutat cu o ceremonie oficiată de un reprezentant al grupului „de români”, prilej de mare orgoliu... național. *Erwin Şimşensohn* a fost, așa cum am putut constata, apreciat în această postură de toți cei prezenți, care au primit cu inima deschisă Ziua Regină a săptămânii. La marea masă comună de *Kabalat Şabat*, am fost surprinși de vocea superbă a directorului JOINT pentru Ungaria, Bulgaria și România, *Jorge Diener*. Bine-cuvântarea asupra vinului, *Kiduşul*, a sunat surprinzător de frumos în interpretarea acestuia.

Dacă ziua se dansează la „Machol”, în timpul nopții se face cam același lucru... Cine rezistă cel mai bine acestui maraton, este cel câștigat. El va ști la final toți pașii, va tresări la toate ritmurile și melodiile. În ultima noapte la Szarvas, nimeni, dar

absolut nimeni, nu doarme! Fiecare țară a prezentat, după miezul nopții, un moment artistic, eventual două. Noi, din România, ne-am remarcat cu trei - căci

suntem, întotdeauna, „un pic mai speciali”. În costume tradiționale yemenite, grupul de dansuri „Hora” din București i-a purtat pe cei prezenți pe un covor fermecat spre Orient... Mai apropiată de vocea șteft-urilor est-europene de odinioară, soția *Sulamita* și *Vasile Socea*, din Cluj Napoca, adică liderii grupului „Mazel Tov”, acompaniați de grupul „seniorilor” din România, au interpretat melodii tradiționale klezmer. Tânărul *Tomer*, din Arad, a pregătit o melodie și o coreografie specială pentru acest eveniment și laudele nu s-au lăsat așteptate... Din culise, mereu în alertă, doi organizatori din Ungaria, *Gyuri* și *Ubul*, stăteau „mereu în priză”, ca totul să fie în regulă. Datorită lor, chiar așa a fost.

lata câteva secvențe dintr-o săptămână pentru unii, doar trei zile pentru alții, care au adus împreună evrei din țări diferite, cu limbi diferite și din toate generațiile, în spiritul unic al Szarvas-ului.

LUCIANA FRIEDMANN